

Autorul meu preferat

Mihail Gașpar – scriitor, publicist

de Dorina MĂGĂRIN

Mihail Gașpar (1881-1929), considerat de numeroși critici și istoriografi literari „cel mai de seamă scriitor al Banatului dintre 1900 și 1930”¹, a fost deopotrivă și un remarcabil publicist. Din păcate, activitatea lui publicistică a fost puțin cercetată și nu este încă sistematizată, chiar dacă i s-au dedicat mai multe articole comemorative sau exegetice.

Un asemenea articol comemorativ, sugestiv doar pentru modul propagandistic, în care era valorizată opera lui Mihail Gașpar, într-o anumită perioadă culturală, a fost scris de George C. Bogdan pentru a demonstra atitudinea responsabilă a lui Mihail Gașpar față de situația muncitorilor de la uzinele din Bocșa, amenințați cu concedierea de către conducerea U. D. Reșița, la sfârșitul anului 1924. În final, autorul precizează: „Nu ne-am propus un studiu asupra activității publicistice a lui M. Gașpar, dar exemplele date demonstrează, credem, multitudinea preocupărilor și obiectivelor sale, în slujba cărora el a pus nu numai devotament, ci și un talent autentic.”² În *Dicționarul general al literaturii române*³, bunăoară, activitatea publicistică a lui Mihail Gașpar este omisă și nici reperele bibliografice anexate rubricii dedicate scriitorului nu menționează nici o monografie sau istoriografie asupra publicisticii lui.

Între 1902 și 1928, Mihail Gașpar a publicat în *periodicele bănățene*, „Drapelul” din Lugoj, „Banatul” din Timișoara, „Calendarul românului” din Caransebeș, „Pagini literare” din Arad, „Temesvari Hirlap”, dar și în alte publicații din Transilvania dualistă și din România, precum: „Cosânzeana” din Orăștie – Cluj, „Viața românească” din București; romanele istorice *Fata lui Oană Pântece*, *Altare dărâmate* și *Din vremuri de mărire*, precum și schițe, traduceri, nuvele, povești, portrete, evocări, memorii, numeroase articole politice și sociale. Totodată, între 1923-1929 a fost editor al ziarului „Drum nou”, tipărit în Bocșa Montană. Concomitent cu publicarea diver-

selor articole, i-au apărut în volum, între 1905-1929, cele mai reprezentative creații literare: șapte romane, nuvele, schițe, note, o piesă dramatică, o monografie a Bocșei, o culegere de legende bănățene și o monografie geografică-culturală a Japoniei. Creația literară, incluzând și creația publicistică a lui Mihail Gașpar, reflectă o conștiință națională excepțională, pentru care trecutul istoric al luptelor pentru emancipare și unitate statală nu este doar rememorat și valorificat creator, ci este și parte a prezentului, chiar dacă acest fapt nu se reflectă și în operele istoricilor.

Mihail Gașpar sugerează sensul și obiectul creației lui într-un text memorabil, inspirat de revederea Câmpului Libertății de lângă Lugoj, în care își exprimă indirect sentimentul patriotic personal și regretul asupra incapacității istoricilor contemporani de a recunoaște și sistematiza evenimentele esențiale din evoluția luptei pentru democratizare și unitate națională: „De câte ori ies din Lugoj spre vii, instinctiv mă opresc la «balta lată». Și pierzându-mi privirea peste șesul neted, nu aud comanda hovezilor, nu aud răcnetele sergenților în bieții feciori români. Nu. Ci porțile sufletului mi se desfac și printr-însele eu văd adunarea mare a celor 12.000 mii de români, iar peste marea de capete pare că aud, tunând, glasul lui Eftimie Murgu, chemând pe românii bănățeni la luptă sub steagul tricolor, înălțat în semnul libertății, fraternității și egalității. Istoricii noștri, care au fixat evenimentele anului 1848, au trecut cu vederea peste tot evenimentele din Banat sau le-au expus atât de palid, încât dispar pe lângă manifestările celorlalte ținuturi românești.”⁴

¹ George C. Bogdan, Doina Bogdan-Dascălu, Mihail Gașpar, *Din vremuri de mărire*, Timișoara, Editura Facla, 1982, p. 5.

² George C. Bogdan, *Mihail Gașpar*, în „Orizont”, XXIII (1972), nr. 30, p. 4.

³ *Dicționarul general al literaturii române: E-K*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 251-252.

⁴ Mihail Gașpar, *Din vremuri de mărire*, Timișoara, Editura Facla, 1982, p. 24-26, p. 194-195.

Puținii istoriografi ai creației publicistice a lui Mihail Gașpar au deosebit, conform criteriului tematic și stilistic, două perioade: înainte de 1918 și după 1918. Mihai Godinova, unul dintre acești istoriografi nota: „Activitatea lui ziaristică se împarte în două epoci – până la Unire și după Unire. Articolele din prima epocă sunt de o îndrăzneală cu adevărat exagerată. Problemele pe care le atacă sunt crude realități și imperative absolute pentru elementul românesc.”⁵

Încă din 1901, pare să fi fost colaborator al „Drapelului”⁶. În 1902 debutează în publicistică, „Drapelul” difuzându-i legenda *Stâlpii lui Alexandru Basarab*, sub pseudonimul Sorin. Același „Drapelul” îi publică, în 1904, schița istorică *Rada*. „În anul 1906 este condamnat de către Tribunalul Timișoara - sentința nr. 5127 la zece luni închisoare, pentru două articole *Care e ținta? și Ne trebuiesc fapte*, publicate în periodicul «Drapelul». Pedepșa o ispășește în anul următor în închisoarea din Seghedin.”⁷

Este două decenii, Mihail Gașpar rememora acea perioadă, dându-și un exemplu anecdotic de conștientizare a luptei de emancipare națională a românilor, de către cetățenii maghiari: „Sub diferite pretexte am amânat intrarea în temniță până în februarie 1907... Eu am plecat în 1 februarie de la Lugoj, pe o zi de iarnă de toată frumusețea. Domnea un ger cumplit și un strat gros de zăpadă acoperea pământul. Ajuns la Seghedin pe la ora 8 dimineața, mi-am asigurat o birjă și coborâi bagajul, o coșarcă cât minunea cu care pleacă lumea la băi vara. Luasem cu mine albiturile trebuincioase și o întreagă bibliotecă. Era doar vorba de 10 luni de zile. Cum eram însă puțin alterat sufletește, am uitat să dau birjarului adresa. Cam pe la mijlocul drumului îmi adusei aminte că birjarul a pornit-o cu mine așa în neștire. Dau să-l opresc și-i zic: - Stai, prietene, să-ți spun unde să mă duci. Ungurul mă privește cu coada ochiului și făcând un gest larg cu mâna în care ținea biciul, îmi răspunde: - Las părinte, când vine un popă

valah cu așa un cufăr mare la Seghedin, da numai în temniță poate să meargă! O clipă rămăsei cu gura căscată în fața acestei profunde înțelegeri a chestiei naționale.”⁸

Până în 1918 publică în „Drapelul” mai multe creații literare, inclusiv în foiletoane, romanele *Altare dărâmate* (1909-1910), *Fata lui Oană Pântece* (1910), *Din vremuri de mărire* (1913-1914), inspirate din trecutul istoric național și din situația comunității românești din Austro-Ungaria. Asemenea creații, precum și unele traduceri, îi apar și în alte publicații, precum: „Calendarul românului” din Caransebeș, „Almanahul scriitorilor de la noi pe 1912” din Orăștie, „Cosânzeana”, din Orăștie, „Convorbiri literare”, „Pagini literare”, „Neamul românesc literar”, „Viața românească”. În perioada Primului Război Mondial a publicat în „Românul” mai multe articole de analiză politică și geopolitică, având ca obiect expansiunea rusească, situația din Balcani, conflictele de interese internaționale la Gurile Dunării. În februarie-octombrie 1918 și între 12 august 1919 – 27 mai 1920, a fost director al „Drapelului”. După 1918 Mihail Gașpar a continuat să colaboreze la publicații remarcabile, ca „Semănătorul”, „Floarea darurilor”, „Lucaefărul”, „Banatul”, „Semenicul”, „Cosânzeana” (mutată la Cluj), „Cugetul românesc” ș. a. Editează „aproape singur” între 1 iulie 1923-1929 săptămânalul „Drum nou”. Temele predilecte din „Drum nou” fiind: viața socială, politică și culturală din zona Bocșei și din întregul Banat.

Considerat a fi cel mai important prozator bănățean din prima jumătate a secolului al XX-lea și unul dintre scriitorii care au contribuit la formarea unei tradiții a romanului istoric românesc⁹, Mihail Gașpar rămâne *În vraja trecutului* prin operele lui - sursă de inspirație pentru scriitorii din secolul al XXI-lea, oferind publicului de cititori povești care surprind în detaliu viața, obiceiurile și mentalitatea bănățenilor. De asemenea, revalorizarea naturii reprezintă pentru unii cititori contemporani o posibilă evadare din rutina vieții de la oraș.

⁵ Mihai Godinova, „Calendarul românului”, Caransebeș, Editura Tipografiei Diecezane, 1911, p. 97.

⁶ Mihai Godinova, *Comemorarea lui Mihail Gașpar în „Voința Banatului”*, Timișoara, XXIII (1943) p. 1, 3.

⁷ Mihai Godinova, *op.cit.*, p. 1.

⁸ Mihail Gașpar, *Cum am intrat în temniță în „Almanahul sindicatului presei române din Ardeal și Banat”*, 1926, apud Aurel Cosma, junior, *Istoria presei române din Banat*, Timișoara, Editura Unirea, 1932, p. 111-112.

⁹ *** *Dicționarul general al literaturii române: E-K*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 251

